

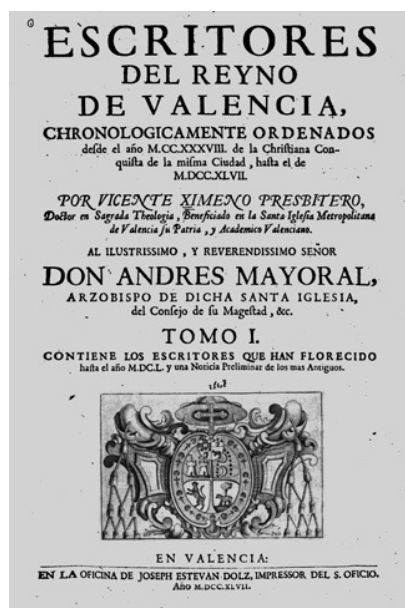
Notes sobre la vida i l'obra de Miquel Joan Bodí

FERRAN GRAU CODINA • UNIVERSITAT DE VALÈNCIA – ESTUDI GENERAL

Nom, lloc i data de naixement i de mort

De Miquel Joan Bodí, ignorem tant la data de naixement com la data i el lloc de la seua mort. Fins i tot el seu primer cognom és dubtós Bodí o Vimbodí, ja que apareixen tots dos documentats, encara que als seus autògrafs quan ja era una persona madura, utilitza només Vimbodí; el segon cognom era Queralt. Coneguem també, si donem crèdit a les dades que aporta V. Ximeno, el lloc on va nèixer: Ontinyent; i que va passar bona part la seua vida al servei del Cardenal Agustí Spinola Basadone (Gènova, 1597 - Sevilla, 1649), com a secretari seu.¹

El primer document en què apareix esmentat és el llibre d'aprovacions o testimonis de la Universitat per poder examinar-se del grau en Arts i del grau en Teologia.² Gràcies a aquest esment, que sense dubte es refereix al nostre autor, sabem quin era el seu cognom i el seu lloc de procedència: Bodí i Ontinyent. Però també ens permet deduir amb certa aproximació la seua data de naixement. Demanà poder examinar-se en Arts i Teologia el dia 20 de juliol del 1607. En l'acta corresponent consta que era sotsdiaca d'Ontinyent, que havia completat els estudis en la facultat d'Arts al mes de març de 1601 i que els quatre anys consecutius següents va cursar els estudis de teologia, acabant el dia de Sant Joan de 1605. Així, si deduïm un total de dos anys per als estudis d'Arts i que acabà aquests a l'edat habitual de 16 o 17 anys, podem conjecturar que Miquel Joan Bodí va nèixer

al 1582 o 1583, a Ontinyent.³ A més, si, com afirma Amparo Felipo, (2000: 140) al grau de doctor no “s’hi admetia cap persona que no tingués vint-i-quatre anys complits i algun orde sagrat”, entenem per què presentà el testimoni al 1607, dos anys després d’haver acabat els estudis de teologia.⁴

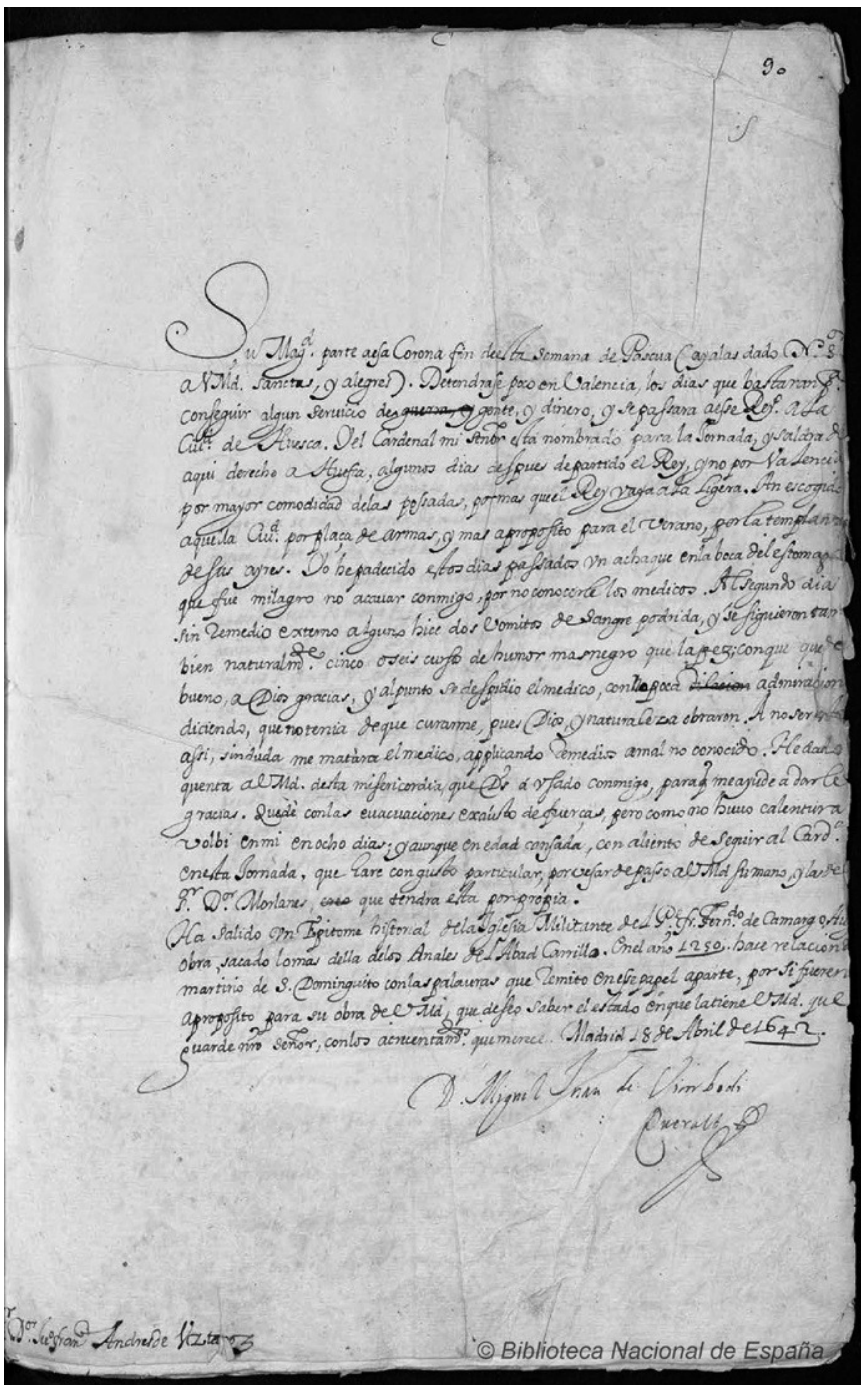
Pel que fa a la data de la seua mort, hem de rectificar la que ofereix l'*Enciclopèdia Catalana*, la de l'any 1636, ja que la darrera carta coneguda del nostre autor està datada a Santiago de Compostel·la el 12 de juliol de 1643.⁵

“Según leo en la carta de V. M. que recibí anoche, no devió de llegar la mía a Çaragoça escrita el día antes que saliera de Madrid con el Cardenal mi Señor a hazer mi primera residencia. Ahora solo puedo dezir que se

parte el correo y que escribo con toda prisa estos renglones para que vuelba a continuarse nuestra correspondencia en que seré puntual. Suplico a V. M. mande abrir essa carta del señor D. Miguel Batista y sobreescrivirla con los títulos de sus officios que no los sé. Estoí mui falto de papeles pero el afecto con que venero al Santo Obispo de buena memoria lo vencerá todo. V. m se me quede con Dios que lo guarde los años que deseo. Santiago Julio 12 de 1643. Dr. Vimbodí”.⁶

En el Mss. 8391 (f. 95r.) de la Biblioteca Nacional, on es troben, sobretot, cartes adreçades a l'historiador Juan Francisco Andrés de Ustarroz (1606-1653), cronista d'Aragó des del 1646, després de la darrera carta de Bodí, trobem la primera de Lorenzo Covo, on dóna el següent testimoni de la mort de Miquel Joan Bodí:

“... El doctor Miguel Juan Vimbodín, secretario del Cardenal Spinola, se fue en cielo pocos días ha en su Yglesia de Sant Yago. Sé que Vmd. sentirá mucho esta pérdida por lo luçido del sujeto, por lo fino del amigo y por todos los dones sin pares que lo acompañavan. Doy a Vmd. el pésame deste successo por lo mucho que interessó en él y suplico a Dios que guarde a Vmd. muchos y muy largos años con toda salud y prosperidad. En Madrid y Octubre 14 de 1643”.⁷

Carta de Vimbodí a Andrés de Ustarroz, datada el 18 d'abril de 1642. B.N.E.

Quant a la seua mort a Villena, és només una notícia de la qual es fa eco Vicent Ximeno, i sobre la qual no hi ha cap recolzament documental.

Per tant, si Vimbodí tenia 24 anys al juliol de 1607 i va morir a les acaballes de setembre o primers d'octubre de 1643, devia tindre una edat de 60 anys. A més a més, sabem per una altra carta a Andrés de Ustarroz, que al

1642 no gaudia de bona salut com diu en ell mateix el 18 d'abril (mss. 8391, f. 90r.):

“Su Magestad parte a esa Corona fin de esta semana de Pascua (áyalas dado Nuestro Señor a Vmd. sanctas y alegres). Detendrase poco en Valencia, los días que bastarán para conseguir algún servicio de guerra y⁸ gente y dinero, y se pas-

sará a esse Reyno a la Ciudad de Huesca. Y el Cardenal mi señor está nombrado para la jornada y saldrá de aquí derecho a Huesca, algunos días después de partido el Rey, y no por Valencia por mayor comodidad delas possadas, por más que el Rey vaya a la ligera. An escogido aquella Ciudad por plaça de armas, y más a propósito para el verano, por la templanza de sus ayres. Yo he padecido estos días passados un achaque en la boca del estómago que fue milagro no acabar conmigo, por no conocerle los médicos. Al segundo día sin remedio externo alguno hice dos vómitos de sangre podrida y se siguieron tan bien naturalm. cinco o seis cursos de humor más negro que la pez; conque quedé bueno, a Dios gracias, y al punto se despidió el médico, con poca admiración diciendo, que no tenía de qué curarme, que Dios y naturaleza obraron. A no ser esto assí, sin duda me matara el médico, applicando remedios a mal no conocido. He dado quenta a VMD. desta misericordia que Dios a usado conmigo, para que me ayude a darle gracias. Quedé con las evacuaciones exausto de fuerças, pero como no hubo calentura volbí en mi en ocho días; y aunque en edad cansada, con aliento de seguir al Cardenal en esta jornada, que haré con gusto particular, por vesar de passo a VMD. su mano y las del Señor Doctor Morlanes, que tendrá esta por propia.

Ha salido un Epítome historial de la Yglesia Militante del Padre Fray Fernando de Camargo, Aun... / obra, sacado lo más della de los Anales del Abad Carrillo. En el año 1250 hace relación del martirio de

S. Dominguito con las palabras que remito en ese papel aparte, por si fueren a propósito para la obra de VMd. que deseo saber el estado en que la tiene VMd. que guarde nuestro Señor con los acrecentamientos que merece. Madrid 18 de Abril de 1642”.

Vida

La vida de Miquel Joan Bodí o Vimbodí es troba lligada, com ja hem dit, a la del Cardenal Agustí Espínola, almenys des del 1623. En tot cas, sembla que Miquel Joan Bodí arribà a Tortosa el 24 de juliol de 1623 en companyia del nou bisbe Agustí Espínola.⁹ S'implicà a la vida cultural de la ciutat i redactà l'obra perduda “*De cingulo Deiparae Dertosensibus coelitus datus, ibique culto, ac de Santo Rufo et successoribus episcopis Dertosanis*” dins d'unes *Dissertationes Sacro-Historicae quatuor*, a la redacció de la qual al·ludeix Francesc Martorell a la seua *Historia de la Antigua Hibera...*, Tortosa, por Gerónimo Gil, 1627, p. 17:

“Obra para mayor caudal que el mío, ya lo confieso, pero mientras no salga la que está trabajando en latín, con su conocida erudición, el Doctor Miguel Juan de Vim Bodí, Secretario de mon señor Ilustrísimo, el Señor Cardenal Espínola, dignísimo Perlado desta Ciudad, para que las naciones estrangeras tengan noticia de la prenda que tan gloriosa la haze, servirá esta obrezilla para todos en lenguaje Español, aunque mal limado, como de Catalán, que no ha puesto los pies en Castilla”.

Com a secretari de Espínola Miquel Joan Bodí signà l'autorització de la publicació de l'obra.

El 1626 Miquel Joan Bodí abandonà Tortosa seguint el cardenal Espínola

Cardenal Agustí Spinola Basadone. Vimbodí va passar bona part la seua vida com a secretari seu.

(fou nomenat cardenal pel Papa l'11 de gener de 1621) en el seu periple primer com a arquebisbe de Granada (1626-1630) i després de Santiago (1630-1645), marxant abans de prendre possessió d'aquesta seu a Roma (1630-1634). En 1638 el Cardenal és nomenat conseller d'Estat i es trasllada a Madrid. L'any 1643 torna a Compostel·la, i front l'atac portugués de Galícia, és nomenat governador durant tres mesos. Del 1645 al 49, en què morí, fou arquebisbe de Sevilla.¹⁰

De tot aquest periple al costat del Cardenal, dues són les estades de les quals trobem testimonis, l'estada a Roma (1630-1634) i l'estada a Madrid en què el Cardenal fou conseller d'Estat (1638-1643). De la primera estada els trobem a les *Apes Urbanae* de Leone Allacio i de la segona, a les cartes adreçades a l'historiador i cronista Juan Francisco Andrés de Ustarroz.¹¹

Finalment, tots els biògrafs es fan eco que va aconseguir una canongia a Santiago. Tanmateix, aquesta arribà al gener del 1643, el mateix any de la seua mort, junt a la seua naturalització com a súbdit del regne de Castella. Una vegada més una carta

adreçada a Juan Francisco Andrés de Ustarroz en dóna testimonatge (Mss. 8391, 91r.):

“Pues V. m. Señor mío se señala tanto en favorecerme y honrrarme, creido tengo que se ha de alegrar de mis aumentos. En esta parte me hallo con obligación de dar cuenta dellos a V.m. entre los primeros desse Reyno (haré lo mismo el miércoles siguiente con el amigo Señor Canónigo Miguel). Digo Señor que el miércoles passado recibí de mano del Cardenal mi Señor colación de un Canonicato de Santiago aviendo su Magestad (Dios le guarde) héc-home merced de concederme naturaleza en estos sus Reynos de Castilla, precediendo el consentimiento del Reyno junto en Cortes. Todo quanto yo pudiere y valiere lo pongo a sus pies y obediencia de V.m. para que disponga desso a su voluntad, que dedico al servicio de V. m. desseando muchas ocasiones dél, con seguridad que en todas será V. m. obedecido con particular gusto, que todo lo tiene V. m. bien merecido por sus amables partes, naturales, y adquiridas.

Recibí el paquete de los Elogios Sepulchrales de nuestro Don Thomas (buen siglo aya) y los estimarán los amigos en quien pienso distribuirles. Ya V. m. avrá recibido carta del amigo Gil González que está muy agradecido a los tesoros con que V. m. le socorre. Con esto cierro esta carta y con dezir que da un buelco el gobierno desta Monarquía con el retiro (*mg.* Conde Duque). Plegue a Dios sea mejor y guarde a V. m. con los acrecentamientos que desseo. Madrid y Henero 24 de 1643.

Ya podrá V. m. Señor y amigo honrrarme con nuevo título a más del de Secretario del Cardenal mi Sr. de que tanto me precio. Mi familia la ofenden muchos con yerro trocando la V. por B y le comete ordinariamente en Castilla. Vimbodí se ha de escribir con V. no con B. al principio.
Don Miguel Juan de Vimbodí Queralt”.

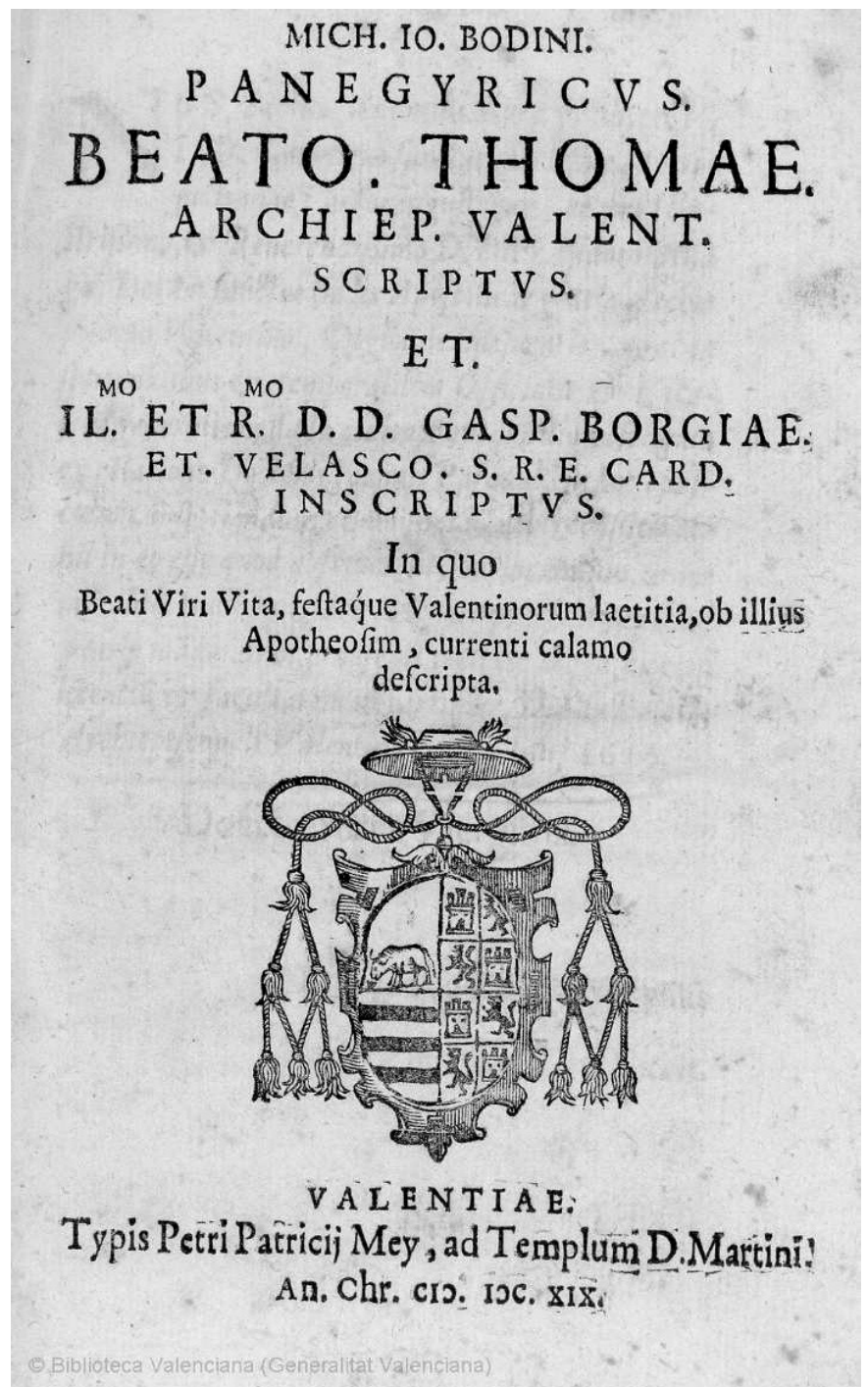
Obra

Les obres impresses a les quals deu la fama el nostre autor i que es conserven són anteriors a la seua anada a Tortosa ja al servei del bisbe Espinola. Es tracta de l'elogi llatí de sant Lluís Bertran inclòs a Vicente Gómez, *Los sermones y fiestas que la ciudad de Valencia hizo por la Beatificación del glorioso padre san Luys Bertran...* Valencia, en casa de Juan Chrisostomo Garriz, 1609, pp. 397-402. A penes unes notes telegràfiques sobre la vida del nou Sant.

I sobretot el seu *Panegyricus Beato Thomae Archiep. Valent. scriptus et Ilmo. et Rmo. D. D. Gasp. Borgiae et Ilmo. et Rmo. D. D. Gasp. Borgiae et Velasco, S. R. E. Card. inscriptus. In quo Beati Viri Vita, festaque Valentini- norum laetitia, ob illius Apotheosim, currenti calamo descripta*, Valentiae, typis Petri Patricij Mey, ad Templum D. Martini, An. Chr. 1619.

Del 1525 reporten tant Leone Allacci com Ximeno un llibre imprès per Juan González a Madrid i amb el títol *Epitaphia Sepulchris Gentilium Ludouici Blasci. Tum Inscriptiones, Elogia, aliaque non pauca amicorum rogatu*. No he pogut localitzar cap exemplar d'aquesta obra.

Tampoc no sabem en quin moment ni de quina manera accedí Miquel Joan Bodí al servei del Cardenal, però és clar que és nomenat elogi- osament per alguns personatges de la cort al voltant dels anys 20. Així

Portada del *Panegyricus Beato Thomae archiep. valent. scriptus et ...* (1619), principal obra a la que deu la fama Vimbodí. Biblioteca Valenciana.

Gil González Dávila afig al seu *Teatro de las grandezas de la villa de Madrid*, (Madrid 1623), unes notícies rebudes del Regne de València, i entre elles esmenta aquestes dues obretes de Miquel Joan Bodí. Diu en concret:

“Dixe, que de algunos Santos, que beatificó el Papa Pau-

lo Quinto, los dos avían sido Fray Luys Beltrán; y otro Fray Pascual Baylón, naturales del Reyno; y el tercero el santo, y gran limosnero Fray Tomás de Villanueva, Arçobispo de Valencia, cuya vida escribió con erudito Latín el Licenciado Miguel Juan Bodín”.¹²

I Vicente Blasco de Lanuza, al pròleg dedicat al “consistorio y consejo del ilustrissimo Justicia de Aragón” de les seues *Historias eclesiásticas y seculares de Aragón*, diu:

“El Padre Maestro Onofre Salt escribe una larga carta, en alabanza de mis obras en I. de Março de 1622. Y lo mismo hazen el Maestro Gil González de Ávila, Coronista de su Magestad: Don Tomás Tamayo de Vargas, Coronista de la Santa Iglesia de Toledo: el Licenciado Miguel Juan Bodino, Historiador Valenciano por sus cartas elegantes, y eruditas, como también lo son sus muchos libros, que todos ellos han compuesto, y dado al mundo para gran honra de España, y bien de la República. ... En Çaragoça en 10. de Abril 1622”.¹³

Tanmateix, els seus anys a Roma entre el 1630 i el 34 consolidaren la seua fama, i els anys a Madrid entre el 1638 i el 1643 li valgueren la relació més estreta amb la principal font de les nostres notícies, Juan Francisco Andrés de Ustarroz.

A Roma és segur que va fer amistat amb Leone Allacci (1586-1669), qui treballava a la Biblioteca Vaticana des del 1618, ordenant i catalogant els seus fons. També fou bibliotecari dels cardenals Leli Biscia i Francesco Barberini. La publicació al 1633 de les *Apes Urbanae*, una espècie de guia de personatges il·lustres actius a Roma del 1630 al 1632, reporta les seues obres impreses i manuscrites i és la principal font dels biògrafs i bibliògrafs posteriors del nostre autor.¹⁴ Així doncs, les seues obres manuscrites que reporten Allacci i tots els altres que depenen d'ell són les següents:

En llatí:

-- *Medicus animarum in gratiam curationum ex doctrina praecipue theolorum Valentinae Scholae*.¹⁵

-- *Dissertationes Sacro-Historicas IV. I. De Sancto Eugenio Proto-Episcopo Valentino et Martyre, et successoribus Praesulibus Valentinis. II. De Sancta Anglina Virgine et Martyre. III. De Translatione corporis S. Vincentii Hispani Leuita et Martyris. IV. De Cingulo Deiparae Dertosensibus coelitus dato ibique culto, ac de S. Rufo et successoribus Episcopis Dertosanis.*

-- *Historia Valentinorum Ecclesiastica a D. Iacobo Apostolo Hispaniae Patrono, ad nostram aetatem, ubi de Sanctis Valentinis Virisque pietate praestantibus.*

-- *Bibliotheca Valentina de Viris doctis et Scriptoribus Valentinis.*

-- *Discursus Genealogici Familiae Vim-Bodinorum a tempore Caroli Magni ad annum MCCXXXVII deductos, et de nobilibus Familiis Catalanis cum illa sanguine coniunctis, aut ab illa deductis.*

-- *De fundatione Regii Cisterciensium Coenobii Populetani ex uetustis Auctoribus et authenticis instrumentis dicti Monasterii ad Auctorem missis.* Andrés de Ustarroz dóna aquesta obra com a separada de l'anterior a diferència d'Allacci i Ximeno.

En castellà:

Flos sanctorum Valentinorum.¹⁶

Leone Allacci esmenta les citacions elogioses del nostre personatge, de les quals ja hem donat una mostra, i reproduïx una carta del pare Juan de Mariana, elogiant i encoratjant el nostre autor. Vicent Ximeno també reproduïx aquesta carta indicant que no ho fa “según le refieren Leon Alacio y Rodrig. sino conforme una copia antigua que hallò el Canónigo Ortí en poder de un Eclesiástico de Hontiniente, deudo de nuestro Escritor, la qual es más llena; y discuerda en una, u otra palabra que nota el Canónigo con diferente carácter”. La diferencia principal és que en dóna la datació: “Toleti 10. Septemb. anno 1608”.

També es conserven almenys dos escrits més de Vimbodí en forma

d'epístola, publicats en altres obres. El primer, datat al 1534, és una epístola adreçada a l'historiador Giuseppe Ripamonti¹⁷ i publicat a l'obra d'Agustí Barbosa, *Praxis exigendi pensiones* (1ª ed. 1635), ocupa quatre fulls i és un dels textos introductoris.¹⁸ En aquesta epístola Vimbodí dóna en primer lloc algunes notícies sobre la seua arribada a Espanya en companyia del Cardenal Espínola després de la seua estada a Roma i a Itàlia, com del traspàs del cronista d'Índies Luis Tribaldos de Toledo (1558-1634), a qui succeí l'amic del nostre autor Tomàs Tamayo de Vargas. Fa una biografia i una defensa del jurista portugués Agustí Barbosa, que va conèixer a Roma, davant els plets en què havia estat implicat. En ella es queixa de la falta d'autors que siguen competents en la composició en llatí:

Nullus apud nos, qui post Marianam res Hispanas Latino eloquio prosequatur, uernaculo contenti, an quia pereuntem assequi desperent! Humanarum certe litterarum cultus post Viues, Pintianos, Nunnesios, atque Ciacconios, clarissima nostrorum lumina, passim hic desideratur, sine iniuria tamen aliarum disciplinarum [No hi ha ningú entre nosaltres que després de Juan de Mariana continue les coses d'Espanya en llatí, acontentant-se amb el vernacle o perquè desesperen d'assolir el que ja s'ha perdut. Ací es troba a faltar pertot la cultivació de les lletres humanes, després dels Vives, els Pincians, els Nunyes i els Chacons, les nostres llums més brillants].

El segon text és també una epístola adreçada a Leone Allacci i datada l'1 de gener del 1636 amb motiu de la mort del dramaturg Lope de Vega, i es troba al volum que Juan Pérez

de Montalván va dedicar a la fama del poeta.¹⁹ En aquest fa un elogi de Lope, el millor poeta en el seu gènere *patrio sermone* i de la seua extraordinària fama. Diu que va estrenar més de 1.500 comèdies. Esmenta la rivalitat amb Góngora i compara el seu estil, tan oposat. Al final en fa una descripció física i del funeral i reprodueix un poema que li va escriure mentre es trobava de visita pastoral a Galícia en companyia del Cardenal. Diu així:

Nos in proxima Archiepiscopatus visitatione Cardinalem sequuti, cum in S. Simonis ad Redondelam in Oceani Gallaici aestuario, exigua, sed franciscanorum strictioris observatiae Monasterio nobilitata Insula, peractis a pio Praesule sacris, informi saxo exesae rupis, virgultis fruticibusque e vicino nemore circumseptae, quae a Vitali Coenobita gentili meo nomen invenit, consideremus, turbatique maris fluctibus subito in malaciam compositis literarium secessum coenobitis invidirem –sic–, Lopiani interitus recurrente memoria, in hanc sententiam (nam dictata verba amanuensis incuria perierunt) monumentum mutui amoris pignus exstare volui, quod adscribere placet.

IHEOVAH

S.

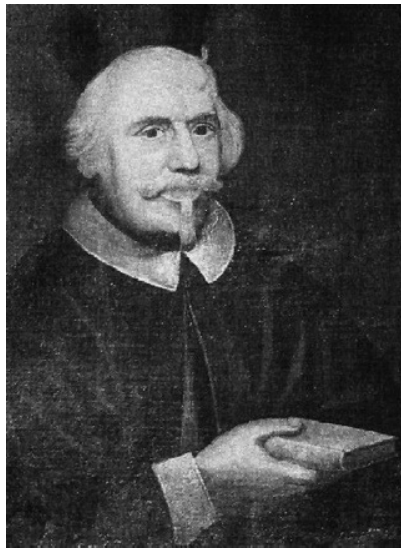
Monumentum Aeternitatis
Aspice, suspice Hospes.
Miraris?

LOPAEVM EST.

Dixi.

Non plus ultra.

Abi

Leone Allacci (1586-1669), amb qui Joan Vimbodí va fer amistat en Roma.

Bene precare
Novo phoenici
Lupo foelici
Carpio Vegae
Quod nomen vage
Volat per aevum,
Per ora virum
Aeternum viget
Aere perennius,
Dum lingua Ibera
Viget, stabitque
Musa canora,
Phaetontis aemula
Orbis ad oras
Verget Eoas,
Perget occiduas
Qua terra ac pontus,
Qua patet aether,
Qua polus duplex,
Carpus perget.
Buccis nam patulis,
Hiante labro,
Rudes doctique
Hinc inde plausitant.
Dumque dulcisona
Delectant carmina,
Nitent et opera,
Lopem acclamant

PAX ET QVIES LOPIO
VEGAE.

Madriti nato, et inibi denato
Augusto mense,
Sacro Augustini pervilio
anno. Chr. 1535. aet. 73.

[Nosaltres, que acompanyàvem el Cardenal en una visitació al seu arquebisbat, a la petita illa de Sant Simó, en Redondela, a la ria de l'Oceà Galaic (ria de Vigo), però ennoblida per un monestir franciscà d'estricta observància, una vegada finalitzades les cerimònies a càrrec del pietós prior, ens asseguèrem en una roca menjada sobre un penyal deforme, envoltada de plantes i arbusts del bosc veí, la qual rebia el nom de Vital, un monjo familiar meu, i encalmada de sobte la mar brava, vaig envejar aquest retir literari del monjo i venint-me a la memòria la mort de Lope, vaig voler deixar un recordari del nostre afecte mutu que deia aproximadament així, ja que les paraules concretes dictades s'han perdut per descura de l'amanuense, i em plau transcriure ací:

IHEOVAH

S.

Mira aquest nomment
d'eternitat, admira'l hoste
Et sorprens?

Està dedicat a LOPE

Ja està.

No hi ha res més enllà

Ves-te'n

Fes un bon prec en honor del nou fènix, Lope Fèlix Carpio de la Vega. La fama del seu nom vola veloç pel temps, per la boca dels homes, viu eternament més duradora que el bronze; mentre la llengua d'Ibèria viurà i romandrà la musa que canta, que iguala Faetó, girarà cap a les vores orientals del món, avançarà cap a les occidentals per on s'escampa la terra

i el mar, per on s'escampa l'aire, per on són els dos pols, avançarà Carpio. Car rudes i cultes d'ací i d'enllà aplaudeixen amb les boques obertes i els llavis badats, i mentre delecten els seus poemes dolços i enlluernen les seus obres, aclamen Lope.

Pau i descans a Lope de Vega. Nascut a Madrid i mort al mateix lloc al mes d'agost, en l'any consagrat a la vetla d'Agustí, de 1635, a l'edat de 73]

Per altra banda, com ja hem vist, la sèrie d'epístoles adreçades a Juan Francisco Andrés de Ustarroz, ens proporciona una bona quantitat de dades sobre la vida del nostre autor, fins ara no tingudes en compte. És de particular interès una carta en la qual el mateix Vimbodí informa Juan Andrés d'una segona edició del *Panegyricus* de sant Tomàs de Villanueva i esmenta la falta d'exemplars dels "Epitafios de don Luis Blasco". També s'interessa sobre les publicacions relacionades amb la guerra de Catalunya que no era possible trobar a Madrid. També en aquesta carta, tot col·laborant amb Juan Francisco Andrés en l'elaboració de la *Historia de Santo Domingo de Val*, transcriu un fragment de la seua *Historia Ecclesiastica* de València manuscrita, on relata també el martiri d'aquest Sant i que nosaltres no hem reproduït. Veiem el text (Mss. 8391, f.76r-77r):

No tengo la obra latina de Blasco. Veré en Blancas el martyrio del Santo niño y ajustaré essa periodo y honrará V. m. en su obra. La vida y fiestas del Santo Don Thomás en su Beatificación remito a V. m. Mi primer intento fue dedicarla al Santo Obispo Gerónimo Batista que fue gran Señor mío, la vanidad de Cardenal me hizo ir a Borja mi condiscípulo, y errelo. Mi obra se es-

tampó en Flandes por Manuel Sueyro mi amigo dedicada al Sr. Obispo y no ha llegado a mis manos.²⁰ Léala V. m. con affecto de amigo que sin él desagradará. Fue trabajo tumultuario y de prisa. Los Epitaphios de Don Luis Blasco, él se los llevó todos, excepto un exemplar y deve de estar entre mis papeles de Valencia. Ahora quiero estampar dos o tres pliegos sobre mi familia y publicará en su obra de armas el padre Claudio Clemente. Remítirelos a V. M. Y pues hablamos desta materia quiero dezir a V. m. que tengo un quarto de Aragonés. Su apellido Osca, principal y noble en las montañas de Valencia, donde fue heredada por el Rey Don Jayme. Deseo saber si en esse Reyno persevera este apellido y donde y qué armas usa en su escudo. Yendo yo a Roma con mi / [f. 76 v] Cardenal posamos en essa Ciudad en el Colegio (?) de la Oratoria. Hize diligencia y hallé un gentil hombre Mercader deste apellido y ahí llaman Huesca. Vino a verme con los papeles de su hidalguía y executoria y pintadas sus armas. No tuve tiempo de trasladarlas ni sabré

L'historiador Juan Francisco Andrés de Ustarroz (1606-1653), cronista d'Aragó des del 1646.

dar más razón de quién es y cómo se llama para que V. m. me hiziesse favor de buscarlas y hallarlas. Sin embargo, si V. m. en su ocasión puede rastrear algo, suplico me lo imbie. El Sr. Abad Carrillo me imbió las armas de la ciudad de Huesca y son las que pone V. m. en su S. Lorenço y ha dos puntas de Peña Partida (muesca). En Valencia alude a esto el llamar Osca a los sulcos de la punta del uso donde rebuelven el hilo. No se qué otras niñerías apunto en esos papeles que me diga su sentir.

Deseo tener quantos libros y papeles han estampado los Catalanes, que me dizen ser fácil recogerlos en Çaragoça que a Madrid no llegan. Lo que tengo es la Proclamación Católica y el papel Theólogo (primeros [?] cinco pliegos) de la Justificación de las Armas. Fáltame la Pedra de toch y la Universal Descripción de Cataluña y el Principio y progreso de la guerra de Cataluña y todo lo demás que han publicado y dizen se hallará en essa ciudad. Suplico a V. m. mande recogerlo todo que al punto remitiré dinero y los imbie por ningún caso por la Estafeta y no es seguro sin esperar portarlo de confianza de quien fiarlo.

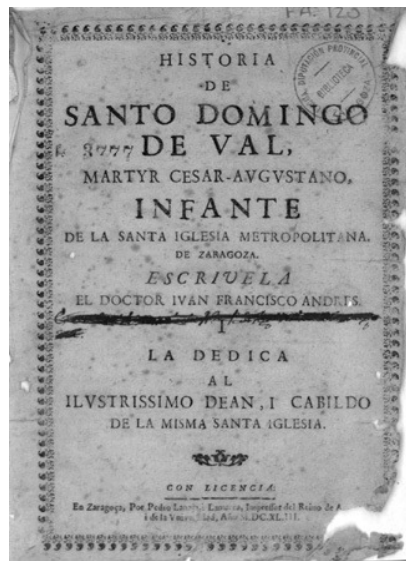
Entendí hallar más papeles dessa niñería que ha largos años que imprimí. Essos dos imbio y me quedo sin ninguno. Mandará / f. 77r. El Doctor Miguel Juan de Vimbodí Queralt Secretario del Excellentísimo Sr. Cardenal Spínola Arçobispo de Santiago en su *Historia Latina Ecclesiastica de los Prelados de Valencia*, tratando de Don Arnaldo de Peralta, segundo Obispo después de la Conquista.

Gràcies a aquesta carta ens assabentem, doncs, que la primera intenció de Vimbodí fou de dedicar el *Panegyricus* al bisbe Jeroni Batista de Lanuza,²¹ i no al cardenal Gaspar de Borja i Velasco, de qui es declara condeixeble i de la dedicatòria al qual sembla penedir-se.²² Entre altres obres sembla fer referència a la *Corònica Universal del Principat de Catalunya* de Jeroni Pujades, començada a publicar en 1609 en català i a *Secrets públics, pedra de toch de les intencions del enemich y llum de la veritat que manifeste los enganys i cauteles de uns papers volants que va distribuint lo enemich per lo Principat de Catalunya*, imprès a Barcelona el 1641. Demana indulgència en la lectura del *Panegyricus* que qualifica de “trabajo tumultuario y de prisa”, la lectural del qual fa realment aquesta impressió.

Es evident que Miquel Joan Vimbodí, en la seua correspondència, també aprofitava per donar a conèixer els mèrits del seu currículum, com es veu clarament reflectit a la *Historia de Santo Domingo de Val*, al capítol XII sobre “Autores estrangeros que en sus escritos hazen memoria de Santo Domingo de Val”.²³ En aquesta obra, Andrés de Ustarroz reproduïx un fragment en llatí de la *Historia Valentinorum Ecclesiastica* de Vimbodí sobre Arnau de Peralta, segon bisbe de València després de la conquesta de Jaume I, i després bisbe de Saragossa, on es dedica un excurs al martiri d'aquest sant infant, fins ara l'únic fragment conservat d'aquesta obra.

Juan Andrés d'Ustarroz, elogia l'estil llatí del nostre autor i dóna, de nou, la relació de les seues obres impreses i manuscrites i dels esments elogiosos rebuts per part d'altres autors. També confirma clarament el lloc de naixement de Vimbodí:

“Aunque de la elegancia, i concisión del estilo sublime, i relevante del

Va col·laborar amb Juan Francisco Andrés de Ustarroz en l'elaboració de la *Historia de Santo Domingo de Val*.

fragmento de la Historia Eclesiástica M. S. de Valencia, se conoce la gravedad de su Escritor: empero para satisfacción mía, i comprobación del asunto, se dará noticia de sus estudios. Nació pues este ilustre ingenio en la Villa de Ontiñent del Reino de Valencia, a quien deberá su Nación perennes Elogios por las glorias que de sus Escritos goza, i espera alvoroçada gozar otros, quando se den a la Estampa”.²⁴

Pel que fa a la perduda *Bibliotheca Valentiniana* de Vimbodí, llegirem el juí no massa favorable que li mereixia a Andrés de Ustarroz (Arco 1950: II 912):

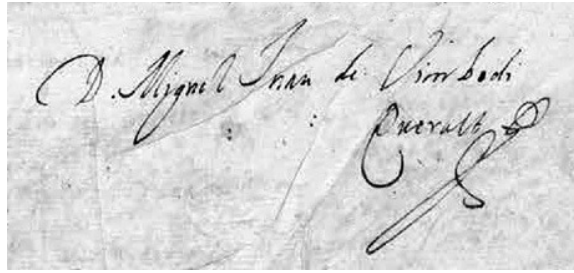
“De los escritores del reyno de Valencia escribió el Dr. Miguel Juan de Vimbodí, Canónigo de la Santa Iglesia de Santiago, amigo nuestro, cuyo tratado citamos en la *Historia de Santo Domingo de Val* (p. 160), y aunque no tubiéramos tantos exemplos que imitar, merecía este asunto la aprobación que desea, por contener casi ciento y cinquenta años de

Historia, donde a vueltas de lo que se escribe hallarán algunas cosas dignas de reparo, porque tratándose de materias no vulgares, ni escritas por otra pluma, aunque les falten los colores y matizes de la Rethorica y las noticias, no dexaran de ser nuevas, y por otra parte agradables, porque siempre lo que no está repetido suele complacer más a los que leen, y la admiración hace tolerables algunos defectos, que si fueran las cosas comunes no se sufriría. Esto que suele acaecer a otros me aprovecha. Por bien empleadas puedo tener mis fatigas, lográndose con el aplauso, que es el premio mayor de los estudiosos, y el empeño de estos asuntos. Así suceda, para que, favorecido, prosiga felizmente la carrera de los Anales destes Reynos”.²⁵

Com a conclusió, podem dir que Miquel Joan Vimbodí va estar al servei del Cardenal Espínola, que es pot considerar un erudit interessat, sobretot, en la història, com són la major part de les seues obres, i com manifesten les seues relacions, primer amb l'historiador Juan de Mariana, amb els cronistes Tamayo de Vargas, Gil Dávila i Andrés de Ustarroz, i el que realment respectaven i en certa manera admiraven els seus amics i que el caracteritza és la pràctica de l'escriptura en llatí.

NOTES.-

- Ximeno, Vicente, *Escritores del Reyno de Valencia*, Valencia, Joseph Estevan Dolz, 1749, vol. I, pp. 285-287.
- Felipo Orts, Amparo - Miralles, Francisca - Javier Peris, Francisco, *Estudiantes y probanzas de cursos en la Universidad de Valencia (1561-1707)*, València, Universitat de València, 2013, pp. 89 i 389.
- "... comperimus Michaellem Ioannem Bodi subdiaconum ville de Ontinyent Valentinae diocesis omnia logicae et philosophiae curricula que finierunt in mense martii anni millessimi sexcentessimi primi in hac academia..." AMV Llibre de Graus, a-53, f. 228r.
- Felipo Orts, Amparo, "Estudiants i graus." en M. Peset (ed.), *Història de la Universitat de València, vol. I. L'Estudi General*, València, Universitat, 2000, pp. 135-150.
- L'Enciclopèdia.cat dona el lloc de Villena, seguint Ximeno ("se ignora el tiempo de la muerte de este eruditissimo Canónigo: comunmente se cree sucedida en Compostela; pero en Hontiniente es voz común que murió en la Ciudad de Villena, restituyéndose de Compostela a su Patria, en donde deseava acabar sus días") i la data de 1636. Enric Querol afirma que "El 1643 encara es trobava a la cort"; Querol Coll, Enric, *Estudis sobre cultura literària a Tortosa a L'Edat Moderna*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2006, p. 242.
- MSS 8391 f. 94r.
- Esta carta la cita José Manuel Bleuca, "Cartas de Fray Gerónimo de San José al cronista Juan F. Andrés de Ustarroz." *Archivo de Filología Aragonesa* 1, serie B (1945) 33-150, p. 44 n. 5.
- Ratllat al manuscrit.
- Querol Coll, Enric, *Estudis sobre cultura literària a Tortosa a L'Edat Moderna*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2006, p. 241.
- Per la biografia del cardenal hem consultat bàsicament Gabriel de Aranda, *Inmortal memoria del eminentissimo Señor y excellentissimo Principe el Señor D. Agustín Spinola, Cardenal de la S. Iglesia de Roma que dedica al Illmo. y Rmo. Sr. el Señor Don Ambrosio Ignacio Spinola y Guzman el P. Gabriel De Aranda*, Sevilla, Thomas López de Haro, 1683. Gabriel. Estranyament, en aquesta biografia no hi ha una sola referència a Miquel Joan Bodí i les referències a un secretari seu, ho són al doctor D. Luis de Lara.
- La correspondència, conservada al mss. 8391 de la Biblioteca Nacional, s'inicia al foli 68r amb una carta de Juan Andrés a Miquel Joan Vimbodí datada el 26 de desembre del 1639 i clou amb la carta ja citada i datada el 12 de juliol de 1643 al foli 94r. Aquesta reflecteix una relació erudita i d'una certa amistat, potser establida per la estada del nostre autor a la cort i la seua proximitat a un centre de poder com el Consejo de Estado.
- González Dávila, Gil, *Teatro de las grandezas de la Villa de Madrid*, Madrid, Tomás Junti. 1623, p. 437.
- Blasco de Lanuza, Vicente, *Historias ecclesiasticas y seculares de Aragon, Çaragoça*, Juan de Lanaia, 1622, p. [IV].
- Allacci, Leone, *Apes Vrbanæ, siue de uiris illustribus, qui ab anno MDCXXX. per Totum MDCXXXII. Romæ adfuerunt, ac typis aliquod euulgarunt*, excudebat Ludovicus Grignanus, 1633, pp. 195-197.
- Aquesta obra no l'esmenta Andrés de Ustarroz en l'elogi que dedica al nostre autor; cf. Andrés de Ustarroz, Juan Francisco, *Historia de Santo Domingo de Val, martyr Cesar Augustano ... Escriuela el Doctor Juan Francisco Andrés*. Zaragoza, Pedro Lanaja i Lamarca, 1643, pp. 155-162.
- Aquesta obra la refereix Andrés de Ustarroz, *Historia de Santo Domingo de Val...* p. 161, com "Vidas de los Santos del Reino de Valencia". Nicolás Antonio, *Bibliotheca Hispana Nova sive Hispanorum Scriptorum qui ab anno MD Ad MDCLXXXIV floruerunt notitia*, Matriti, apud Joachinum de Ibarra, 1788, p. 138, dóna equivocadament com a obres escrites en castellà també els "Discursos genealógicos de la familia de Vimbodí" i la "Fundación del Real Monasterio de Poblet en el Principado de Cataluña", títols que pren de Andrés de Ustarroz, *op. cit.* p. 161.
- Giuseppe Ripamenti (1573-1643), doctor de la biblioteca ambrosiana. Va escriure entre altres obres *Historiae Ecclesiae Mediolanensis* (1625) per la qual fou empresonat durant tres anys acusat d'heretgia i *De peste Mediolani quae fuit anno 1630* (1640).
- Barbosa, Agustín, *Praxis exigendi pensiones adversus calumniantes et differentes illas solvere, partes duae, quibus accesserunt vota aliquot decisiva, et consultiva Canonica. Omnia nunc demum ab ipso auctore recognita et plus altero tanto locupleta*, Lugduni, sumptibus Laurentii Durand, 1643.
- Pérez de Montalván, Juan. 1636. *Fama Posthuma a la vida y muerte del Doctor Frey Lope Felix de Vega Carpio y elogios panegíricos a la inmortalidad de su nombre*. Madrid, en la imprenta del Reyno, a costa de Alonso Perez de Montaluan, 1636, ff. 169r-170v.
- Antonius Sanderus Antonius Sanderus (1586-1654) va escriure *Panegyricus in laudem S. Thomae de Villanova, Ordinis Eremit. S. Augustini, cognomento Eleemosynarii, Archiepiscopi Valentini*, Bruxellis, typis G. Manilii, 1623. in 4. Aquesta obra, tanmateix, no té res a veure amb la de Vimbodí. No he pogut localitzar cap exemplar d'aquesta segona edició del *Panegyricus*. Manuel o Emanuel Sueyro (Anvers, 1587- Brussel·les, 1629) fou traductor al castellà de Sal·lusti i Tàcit.
- Es tracta de Jerónimo Bautista de Lanuza (1553-1624) bisbe de Barbastro i Albarracín on va morir. En València fou alumne de sant Lluís Bertran.
- Es tracta de Gaspar de Borja i Velasco (Villalpando, Zamora, 1580 – Madrid, 1645) fill del sisè duc de Gandia, nét de sant Francesc de Borja i descendent, en última instància d'Alexandre VI i del rei Ferran II d'Aragó, és a dir, el Catòlic. Nomenat cardenal el 1611, fou nomenat virrei de Nàpols el 6 de juny de 1620 però ocupà el càrrec només fins el 14 de desembre del mateix any. Fou ambaixador d'Espanya a la Santa Seu des del 1631, coincidint amb els anys que Vimbodí i el cardenal Espinola restaren a Roma. Vimbodí al·ludeix a ell com a "mi condiscipulo", la qual cosa fa pensar que compartiren, en algun lloc i moment, els seus estudis. Evidentment la dedicatòria va adreçada a un personatge d'una família noble però pel que diu Vimbodí, això no li comportà els beneficis esperats.
- Andrés de Ustarroz, Juan Francisco, *Historia de Santo Domingo de Val, martyr Cesar Augustano ... Escriuela el Doctor Juan Francisco Andrés*. Zaragoza, Pedro Lanaja i Lamarca, 1643, pp. 155-162.
- Andrés de Ustarroz, *Historia de Santo Domingo de Val...*, p. 159.
- Arco y Garay, Ricardo, *La erudición española en el siglo XVII y el cronista de Aragón Andrés de Ustarroz*, Madrid, Instituto Jerónimo Zurita, 1950, vol. II, p. 912. Es troba en l'Apèndix que publica d'obres inèdites de Juan Fco. Andrés de Ustarroz, de los *Progresos de la Historia del Reino de Aragón*, en las "Memorias Literarias de Aragón de Latassa, vol. III, pp. 61-68", conservades en la Biblioteca Pública de Huesca.

La Nostra Terra

*Aquesta revista s'acabà d'imprimir al taller
d'ENCARTE d'Agullent, el dia
___ de novembre de 2015,
festa de _____*

LAUS

DEO